

Mgr Artur Lis

Recenzja: Magdalena Pyter,

Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna,

Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 408.

Prezentowana publikacja „Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna” wyszła spod pióra dr Magdaleny Pyter – adiunkta w Katedrze Historii Prawa na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli. Już we wstępie niniejszej rozprawy autorka podniosła, iż na pulpit badań wzięła dwa sprzężone zagadnienia tj. działalność Oswalda Balzera (1858-1933) oraz lwowskiej szkoły historycznoprawnej.

Prezentowana praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich nosi tytuł „Warunki zewnętrzne rozwoju i funkcjonowania szkoły”. W rozdziale tym zaprezentowano czynniki, które wpłynęły na rozwój oraz działalność lwowskiej szkoły historycznoprawnej. W szczególności wyodrębniono następujące podrozdziały: „Oddziaływanie historiografii prawniczej w XIX i XX w. na lwowskie środowisko historycznoprawne”; „Zmiany ustrojowo-prawne w monarchii habsburskiej i ich wpływ na powstanie szkoły”; „Organizacja Uniwersytetu Lwowskiego oraz Wydziału Prawa jako miejsc rozwoju i działania szkoły”. W rozdziale tym podkreślono, że dla nauki istot-

na była repolonizacja uniwersytetu i studiów prawniczych, co miało miejsce w latach 1878-1882. W tej sytuacji powołana w 1887 r. Katedra Historii Prawa, z którą należy wiązać początki szkoły, mogła funkcjonować już w zdecydowanie bardziej wolnościowych warunkach.

Drugi rozdział zatytułowano „Rola Oswalda Balzera w procesie tworzenia szkoły”. Bez wątpienia profesor Balzer był kreatorem środowiska lwowskich historyków prawa, stąd też szczególne zainteresowanie Magdaleny Pyter w niniejszej pracy jego sylwetką oraz działalnością dydaktyczną i naukową. Jako mentorów sam Balzer wskazywał Michała Bobrzyńskiego i Ksawerego Liskego. Analogicznie do pierwszego rozdziału, w drugim wydzielono mniejsze jednostki. Pierwszy podrozdział zatytułowano „Oswald Balzer i jego poglądy na istotę i funkcjonowanie nauki”. Za uzasadnione należy uznać przedstawienie środowiska rodzinnego, szkolnego, uniwersyteckiego oraz zapatrywań społecznych i politycznych głównego bohatera dysertacji. Autorka opisała również poglądy Balzera na kwestie szeroko rozumianej nauki. Bal-

zer wielokrotnie podkreślał, że służba dla nauki stanowi równocześnie służbę dla narodu. Pozostałe podrozdziały tej części to: „Wkład Oswalda Balzera w powstanie Katedry Historii Prawa Polskiego” oraz „Oswald Balzer jako kierownik seminarium naukowego”.

Rozdział trzeci pracy zatytułowano „Lwowskie środowisko historycznoprawne”. Mówiąc o lwowskim środowisku historycznoprawnym, trzeba mieć na uwadze grupę uczniów Oswalda Balzera oraz grono jego współpracowników. Przywołano sylwetki: Przemysława Dąbkowskiego, Ludwika Ehrlicha, Zbigniewa Pazdro, Władysława Semkowicza, Tadeusza Silnickiego, Alojzego Winiarza, Leona Halbana, Michała Wyszyńskiego, Jana Loho-Sobolewskiego, Jana Adamusa, Wojciecha Hejnosza, Zygmunta Wojciechowskiego, Zdzisława Dębickiego, Karola Maleczyńskiego oraz jedynej kobiety w tym zespole – Heleny Polackówny. Oprócz tej grupy można wyróżnić osoby, z którymi Balzer był związany z racji pracy wykonywanej na uniwersytecie oraz wspólnych zainteresowań badawczych, co najczęściej przekładało się na relacje przyjacielskie. Do tego grona należy zaliczyć m.in. Władysława Abrahama, Ernesta Tilla, Marcellego Chlamtacza czy Leona Pinińskiego. Wszyscy oni uczestniczyli w seminariach naukowych Balzera, a następnie kontynuowali działalność dydaktyczną i naukową. Osobowość lwowskiego uczonego ukształtowała ich jako późniejszych przedstawicieli nauki.

Czwarty rozdział rozprawy autorka zatytułowała „Działalność naukowa szkoły”. Mówiąc o naukowej aktywności lwowskiej szkoły historycznoprawnej, ze względu na charakter tego rozdziału zdecydowano się wprowadzić w jego strukturze dodatkowe jednostki podziału. I tak, wspomniany pierwszy podrozdział podzielono

zgodnie z nurtami badawczymi na: „Badania nad historią praw słowiańskich i początkami państwa polskiego”, „Historię ustroju i prawa sądowego dawnej Polski” oraz „Przyczyny upadku państwa polskiego”. Drugi podrozdział został zatytułowany „Polemiki z innymi środowiskami akademickimi”. Pyter zwróciła uwagę czytelników na polemikę, która toczyła się pomiędzy ośrodkiem akademickim lwowskim i krakowskim. Nie mniejsze znaczenie posiadała dyskusja nad przyczynami upadku państwa polskiego w XVIII wieku. Kolejny aspekt naukowej działalności szkoły, sprowadza się do aktywności edytorskiej. Do niewątpliwych zasług lwowskiej szkoły historycznoprawnej należy bogata objętościowo i cenna pod względem merytorycznym działalność wydawnicza. Sztandarowe okazało się wydawnictwo „Corpus Iuris Polonici”, które było efektem wspólnej pracy uczniów Balzera.

Ostatni rozdział pracy zatytułowano „Inne formy aktywności szkoły”. Autorka skupiła się w nim na działaniach przedstawicieli szkoły, które w luźny sposób były związane z zagadnieniami naukowymi, jak również ukazywały działalność społeczną tego środowiska. Dla przykładu pozwólmym sobie przypomnieć ważną i głośną sprawę, tzw. obrony praw do Morskiego Oka. Pozytywne rozstrzygnięcie problemu dotyczącego terytoriów należących do polskiego społeczeństwa spowodowało, że Balzer zyskał miano bohatera narodowego.

Poszczególne rozdziały publikacji finalizują krótkie podsumowania, zaś całość rozprawy - zakończenie. Do pracy został dołączony wykaz bibliografii. W zakończeniu Magdalena Pyter podkreśla, iż „zasadna bowiem wydaje się teza, że mimo upływu niemal ośmiu dekad od śmierci Balzera, badania przeprowadzone przez niego

i jego uczniów są – przynajmniej w części – aktualne. Nawet, jeśli w jakichś częściach – w świetle współczesnej nauki – są anachroniczne, to bywają przywoływane, jako przykład pionierskich badań. Założenia szkoły Oswalda Balzera – pomimo pewnego rozproszenia – trwają zapewne w kolejnych pokoleniach historyków prawa. (...) Na uwagę zasługuje natomiast trend kilku ostatnich lat, zgodnie, z którym wzrasta zainteresowanie ośrodkiem lwowskim. Świadczy o tym coraz większa liczba publikacji. Warto eksplorować zasoby lwowskich archiwów i bibliotek. Ponieważ zawierają coraz bardziej niktne dowody świadczące o sile polskiej nauki i jej luminarzach”.

Kończąc należy dodać jeszcze jedną uwagę na marginesie. Idzie o to, że lwowski uczony Oswald Balzer był wielkim koryfeuszem badań nad życiem i dziełem Mistrza Wincencego zwanego Kadłubkiem, o czym świadczą dwa tomy pośmiertnie wydanych „Studiów o Kadłubku”. (Pisma pośmiertne Oswalda Balzera, t. 1-2, Lwów 1934-35).

W recenzowanej publikacji zabrakło wzmianki na temat zainteresowania Balzera postacią Kadłubka. Pozwolę sobie na krótki cytat z zapisków Balzera: „Dziś rano około pierwszej skończyłem drugi rozdział moich Kadłubkownów” (1924) lub „A propos Kadłubka, nastąpiła, co do niego stagnacja... Udało mi się zaledwie skończyć przedostatni rozdział analityczny przed egzaminami, choć zaś egzaminy są już skończone, boję się, że będzie krucho z ostatnim rozdziałem analitycznym i nie wiem, czy mi się

go uda wykończyć przed feriami. A potem jeszcze dwa syntetyczne! Boże, po co ja się do tej rzeczy zabierałem!” (1925).

Recenzowana książka jest w istocie sumienie i wszechstronnie opracowaną monografią tematu określonego w jej tytule, opartą na szeroko uwzględnionym dorobku piśmienniczym i badawczym innych autorów. Przede wszystkim jednak stanowi prezentację własnych przemyśleń i wniosków autorki, zawsze gruntownie uzasadnionych, co zdecydowanie podnosi wartość pracy.

Rozprawa „Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna” jest ujęciem nowym, pionierskim. Z treści i aparatu źródłowego wynika, że jest to opracowanie rzetelne, wykonane z nastawieniem, aby niczego nie uronić z bogatego zespołu informacji, jakie zostały zawarte w materiale źródłowym. Stwierdzić nawet należy, że autorka zebrała owe informacje z rzucającą się w oczy dokładnością i starała się je wykorzystać w tekście w sposób pełny, niemal detaliczny. Tę solidność kwerendy źródłowej i dbałość o pełne przedstawienie działalności lwowskiej szkoły historycznoprawnej należy tu mocno podkreślić.

Reasumując należy stwierdzić, iż recenzowana monografia stanowi wartościową pozycję dla nauki. Praca koresponduje z aktualnymi potrzebami oraz zawiera istotne wartości poznawcze. Cechuje ją przejrzystość i wysoki poziom wywodu. Jeśli dodać do tego, że książka napisana jest jasno i treściwie, nie można mieć wątpliwości, że stanowi ona przykład wartościowej pozycji wydawniczej i jest ze wszech miar godna polecenia.

NOTA O AUTORZE

Mgr Artur Lis, asystent w Katedrze Historii Prawa w Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli. Zainteresowania naukowe: prawo administracyjne, historia prawa, filozofia prawa.